

**Хантингтонның «Өркениеттер
қақтығысы» (1996) талдауына
негізделген экономикалық
антропологияға кіріспе.**

**Алмаханова Н.А. мәдени антропология 2 - курс магистранты
Аликбаева М.Б. Дінтану және мәдениеттану кафедрасының филос.ғ.к.,
аға оқытушы**

Хантингтонның өркениеттер қақтығысы туралы көзқарастары

- **Өркениет парадигмасы:** Хантингтон постбиполярылық әлемде қақтығыстардың негізгі көзі идеологиялар немесе экономикалық мүдделер емес, мәдени және өркениеттік айырмашылықтар болады деп есептеді.
- **Ірі өркениеттердің қақтығысы:** Оның пікірінше, негізгі өркениеттер (батыс, конфуциандық, ислам, православиелік, латынамерикалық, африкалық) ықпал мен үстемдік үшін қызу бәсекеге түседі.
- **«Батыс-Әлемнің қалған бөлігі» жанжалының осі:** Хантингтон «Батысты» түбегейлі мәдени айырмашылықтарға байланысты «әлемнің қалған бөлігімен» қақтығысатын ерекше өркениет ретінде анықтады.

Мәдени айырмашылықтар қақтығыс көзі ретінде

Халықтар арасындағы мәдени айырмашылықтар көбінесе шиеленіс пен қақтығыстарды тудырады. Өртүрлі құндылықтарды, дәстүрлер мен мінез-құлық нормаларын ұстанатын өртүрлі өркениет өкілдері бір-бірін түсінбеуі немесе қабылдамауы мүмкін, бұл мүдделер мен дүниетанымдардың қақтығыстарына әкеледі.

Діни нанымдардағы, әлеуметтік институттардағы, өмір салты мен ойдағы айырмашылықтар өзара сенімсіздік, төзімсіздік және агрессияны тудыруы мүмкін. Мәдени кедергілерді жеңу уақытты, ашықтықты және диалог пен ымыраға келуді талап етеді.



Өркениеттер қақтығысындағы экономикалық факторлардың рөлі

1

Біркелкі емес экономикалық даму

Өркениеттер арасындағы экономикалық қуаттағы, ресурстарға және технологияға қол жеткізудегі айырмашылықтар әлемдік аренада ықпал ету үшін қақтығыс пен бәсекелестіктің көзі болып табылады.

2

Нарықтарды бақылау үшін күрес

Экономикалық мүдделердің қақтығысы, сауда кедергілері және негізгі нарықтарға қол жеткізу үшін бәсекелестік өркениеттер арасындағы қайшылықтарды ушықтыруда.

3

Қаржылық өзара тәуелділік

Қаржы нарықтарының жаһандануы өркениеттерді өзара тәуелді етеді, бұл нәзік тепе-теңдік бұзылған кезде жаңа қақтығыстардың көзіне айналуы мүмкін.

«Батыс әлемнің қалған бөлігіне қарсы» тұжырымдамасы

Өркениеттердің поляризациясы

Хантингтон дүние бір-біріне қарама-қарсы екі өркениетке бөлінген деген идеяны ұсынады - батыстық және барлық қалған өркениеттер. Бұл мүдделер қақтығысына және олардың арасындағы құндылықтар

қақтығысына әкеледі.

Әсер ету үшін күрес

Бұл өркениеттер қақтығысы Батыс пен батыстық емес елдер арасындағы әлемде ықпал ету салалары үшін геосаяси, экономикалық және идеологиялық күресте көрінеді.

Батыстың үстемдігі

Хантингтонның пікірінше, Батыс өркениеті әлемдегі өзінің үстемдік жағдайын сақтауға ұмтылады, бұл басқа мәдениеттердің қарсылығын тудырады.

Хантингтон теориясының геосаяси аспектілері



Аймақтық қақтығыстар

Хантингтон теориясы өркениеттік топтар арасында, әсіресе олардың арасындағы «жарық сызықтар» бойында аймақтық қақтығыстардың пайда болуын болжады.



Геосаяси ауысу

Хантингтонның айтуынша, әлемдік аренадағы күштер арақатынасы Батыстан Қытай, Үндістан және Ислам әлемі сияқты батыстық емес өркениеттерге ауысуда.



Одақтар мен қарама-қайшылықтар

Теория бәсекелес топтарға қарсы туыстас өркениеттер арасындағы жаңа одақтар мен одақтар құруды қамтиды.

Экономикалық антропологиядағы Хантингтон теориясына сын

Әлемнің суретін жеңілдету

Хантингтон теориясы күрделі әлеуметтік және экономикалық процестерді тым жеңілдетіп, оларды өркениеттер арасындағы күреске дейін қысқартқаны үшін сынға алынды.

Ішкі айырмашыл ықтарды елемеу

Көпшілік Хантингтонның өркениеттердің өзіндік даму динамикасын және ішкі біркелкілігін елемейтінін атап өтеді.

Саяси бетбұрыс

Бірқатар зерттеушілер Хантингтон теориясының белгілі бір саяси элитаның мүддесіне қызмет ететін саяси объективті екенін атап көрсетеді.

Эмпирикалық дәлелдемеле рдің болмауы

Кейбір сыншылар Хантингтонның тұжырымдарын растайтын жеткілікті эмпирикалық дәлелдердің жоқтығын атап өтеді.

Қазіргі әлемдегі теорияның практикалық қолданылуы

1 Жанжалдың алдын алу

Түрлі өркениеттердің мәдени ерекшеліктерін түсіну ықтимал қақтығыстарды болдырмауға және халықаралық саясатта компромисстік шешімдер табуға көмектеседі.

3 Сыртқы саясаттың қалыптасуы

Мемлекеттер мәдени және діни ерекшеліктерді ескере отырып, басқа елдермен өзара әрекеттесу стратегияларын әзірлеу кезінде Хантингтонның идеяларын пайдаланады.

2 Экономикалық дамуды талдау

Хантингтон теориясы елдер арасындағы экономикалық өсу мен байлықтағы айырмашылықтарды олардың мәдени ерекшеліктеріне қарай түсіндіре алады.

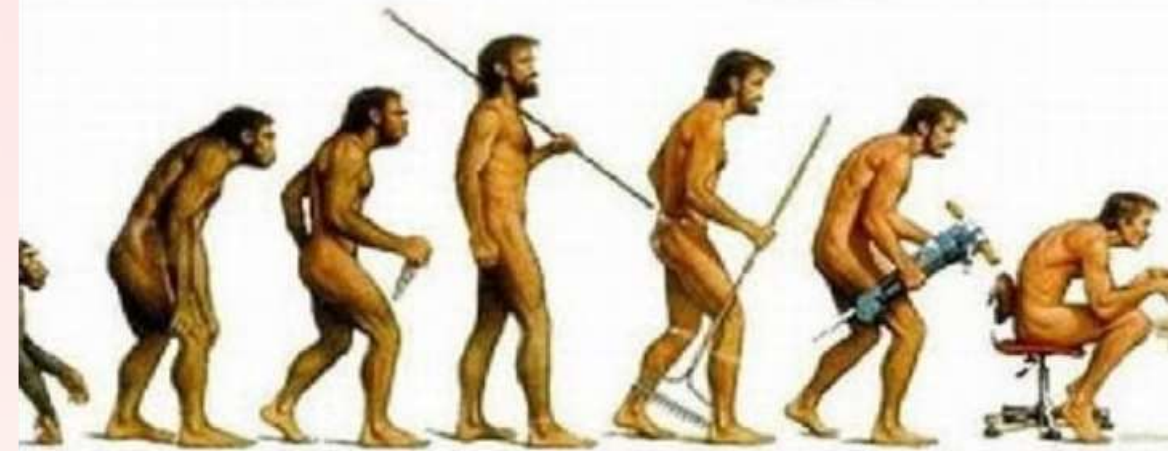
4 Білім беру бағдарламалары

Хантингтон теориясы студенттерге өркениеттер арасындағы айырмашылықтарды түсінуге көмектесу үшін мәдениетаралық білім беру бағдарламаларында белсенді түрде қолданылады.

Қорытынды: Хантингтонның экономикалық антропологияға арналған жұмысының салдары

Сэмюэль Хантингтонның «Өркениеттер қақтығысы» (1996) мәдени және діни факторлардың экономикалық дамудағы және халықаралық қатынастардағы рөлін жаңаша түсінудің негізін қалады. Оның көзқарастары экономикалық антропологияға маңызды үлес болып, зерттеушілерді мәдени және рухани құрамдастардың экономикалық процестерге әсерін тереңірек зерттеуге итермеледі.

АНТРОПОΛΟΓΙΑ



Ἄνθρωπος — человек; λόγος — наука

научных дисциплин, занимающихся изучением, развития, существования в природной и культурной (искусственной) средах.

знаний о человеке на уровне всеобщего, его развития.

4-322 гг. до н. э.) впервые употребил термин «*ἐπιστήμη*» для обозначения области знания, изучающей духовную сторону человеческой при-